

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Nyomatató utca 9. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes

megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (József Kir. herceg-utca 54. sz.) intézendők.

Két emlék-ünnep.

Az Urnak 1864-ik évében aug. 28-adikán, nagynevű papjának *Török Pálnak* 25 éves lelkészi jubileumát ünnepelte a pesti ev. ref. egyház.

„A templomban *Dobos János* ceglédi lelkész tartott lelkes beszédet, melynek minden szava a szívből vala merítve.

A templomi ünnepély után *Jókai Mór* üdvözölte az ünnepeltet mint pesti magyar református lelkészt s az örömnapp emlékére számos tisztelői nevében egy ezüst kelyhet nyújtott át neki, mint a hit jelvényét.

Borongó érzéssel olvasom e régi tudósítást, a nagyokról emlékezem, a kik elmúltak s a kiknek szava a sárgult lapokról most is szívembe csendül. Különösen a *Török Pál* végszava:

„Nem sok időm van hátra és én meghalok. Meghalok és akkor feledjétek el: de ne engedjétek megfogyatkozni a jót, a mit együtt szerzettünk! ne engedjétek összeomlani az építményeket, a melyeket együtt alkottunk: Meghalok és akkor feledjétek el engemet; de kegyes szemmel tekintsetek árváimra.“

Török Pál sokáig élt még ez évforduló után, késő vénységben az étellel meglegedvén ment el a minden élőknek útján. De gyülekezete nem felejtette el. A jót, mit Isten segítségével szerzett megőrizte, az építményeket, a melyeket alkotott az egyházi és iskolai intézményeket nem engedte összeomlani, de tovább fejlesztette, még árváiról sem felejtkezett el.

Török Pál a nagy lelkész elmulott, de emléke fent maradt és tiszta lánggal ég.

E láng gyúlt fel most midőn méltó örökösei és utódai a budapesti ev. ref. theologiai intézet alapításának 50 éves évfordulójára hívják fel a közfigyelmet és a *Török Pál* nevére egy nagy emlék-alapítványt kívánnak létesíteni.

Nagyon helyesen. A nagy megérdemli azt nemcsak a pestiektől, hanem tőlünk is.

Ő volt az első modern nagyvárosi papunk. Ő mutatta meg mint kell szervezni, fentartani, gondozni a városi nagy egyházakat. s a templom segítségére felhasználni az iskolákat.

Ugy kell ennek lenni a jövőben is.

Eleinte a hatalmasan fejlődő Pesten jóformán egy kis menekült gyülekezetünk volt csupán.

Ma büszke megnyugvással gondolunk a virágzó fővárosi ev. ref. főiskolára, gimnáziumra, theol. akadémiára.

Jóleső érzéssel veszünk róla tudomást, hogy ott a hol az egész ország szive feldobog, hol a politikai, egyházi és társadalmi érdekek szárai összefutnak, a hol minden osztály, minden felekezet nemes versenyre kél, a mi egyházunknak is vannak méltó képviselői s a nagyok emlékét őriző hálás fiai. Üdvözljük a nagy évforduló alkalmából a budapesti magyar ref. egyházat, a testvér főiskola tanárait.

Meleg-szeretettel veszünk részt a szép ünnepélyen, s kész vagyunk ez érzést áldozatkész cselekedetekkel is megbizonyítani. *Török Pál* megérdemli azt tőlünk. Az ember is, a pap is, az apostol is. Emlékezést, emlékezést neki.

Vándor.

Nőnevelés.

E cím alatt e b. lap legközelebbi számában egy közlemény jelent meg, mely a nőnevelés hazai történetének rövid foglalata után felsorolja azokat az ev. ref. felső leány-iskolákat, a melyekben ma már a szülők magasabb képzésben részesíthetik leány-gyermekeiket. Majd felhív, hogy „tanítsuk, neveltsük őket féltő gond-
dal *áldozatkész* szeretettel.“

Az idézett rész indít engem arra, miszerint a nélkül, hogy polemizálni vagy oktatni akarnék, megtegyem szerény észrevételeimet arra vonatkozólag, hogy vajjon az ilyen irányú cikk eléri-e a célt, a mit szolgálni akar? Van-e gyakorlati haszna közelebről reánk csekély jövedelemmel bíró falusi lelkészekre és tanítókra? mert hiszen mi olvasván leginkább-e lapot: mi hoz-
zánk intézetnek veszem különösebben ama felhívást. Megfelelhetünk-e e felhívásnak: tanítassuk, neveltsük leány-gyermekeinket a felsorolt felsőbb leányiskolák egyikében vagy má-
sikában?

A vezető cikknek, a mint másik neve: iránycikk, feltételezi is, valamely ügyben irányt kell szabni, útmutatást kell adni, módokat megjelölni arra nézve, hogy az a cél, a melynek érdekében íratott, s a melynek valószínűsítésére buzdít, valósággal, gyakorlatilag is eléressék s megvalósuljon, hogy előállítsanak azok az eszközök, melyek a valószínűsítés multhatlan feltételei.

E szempontból én legalább is hiányosnak, e mellett nem is a kellő helyre adresszálnak tartom a jelzett cikket és felhívást.

Mert nekünk papoknak és tanítóknak nem annyira arra van szükségünk, hogy felujtassák emlékezetünkben a nőnevelés története, hiszen megnézhetjük azt a lexikonokból és értesítőkből, nem is arra, hogy felsoroltassanak nőnevelőink, hiszen tudunk mi azok létezéséről s újabb fejlődéséről, nem is arra, hogy buzdítsunk leánygyermekünk magasabb képeztetésére, hiszen megvan e buzgóság aggódó szülei szívünkben. Hanem arra volna inkább nekünk nagy szükségünk, ha megszereztetnénk a taníthatásnak eszközeit, feltételeit, jelesen létesítenénk nőnevelőinkben oly kedvezmények, a melyek megadásával „áldozatkész szeretetünk“ teljes kimentése mellett, azaz anyagi erőnk elégtelensége esetén is taníthatatnánk leány-gyermekeinket a felsőbb leányiskolák minden fokozatain. Azt kelle vala ama cikknek tennie, hogy felszólítsa, buzdítsa, lelkesítse az intéző felsőbb köröket, a nőnevelés vallási, egyháztársadalmi és nemzeti céljaink előmozdítása tekintetében nagy jelentőségű voltát felfogó és átérező vagyono-
sabb hitrokonokat, férfiakat és nőket egyiránt,

legfőképpen pedig az egyházkerületet, hogy ily kedvezményeket a kellő számban létesítsenek, hogy minden még a legszegényebb pap és tanító is taníthatassa leány-gyermekeit a felsőbb leányiskolákban s tanítónőképzőkben, hogy minden pap- és tanítóleány egy részről a társadalmi állása megkövetelte műveltséget, s esetleg más részről a létfenntartás eszközét a tanítónői diplomát megszerezhesse. Egyszóval ebben a tekintetben is — mint sok másban — nem annyira buzdítás és tanács, mint inkább kalács kellene nekünk.

Mellesleg megjegyzem, hogy, bár a nőnevelés nagyfontossága tekintetéből más hivatású és foglalkozású szegényebb családok leány-gyermekeinek is felsőbb képzését megkellene könnyíteni kedvezmények nyújtása által, hogy mégis csak a pap- és tanító-leányok érdekéről szólok: annak oka az, mert úgyvélem, hogy minden intézménynek legelső kötelessége legalább a maga alkalmazottainak, céljai állandó munkásainak, a kiknek önfeláldozó munkarejét naponként igénybe veszi — gyermekeiről akképpen gondoskodni, hogy azok az állásukhoz illő nevelést megszerezhessék. Teszik is e kötelességüket több társadalmi intézmények. Így pl. a katonaságnál, vasuti társaságnál és más társaságoknál internátusok létesíttetnek, hol az alkalmazottak leány-gyermekei is ingyen vagy kevés költséggel neveltetnek.

Hogy csaknem lehetetlen nekünk csekély jövedelmű falusi papoknak és tanítóknak leány-gyermekeinket felsőbb leánynevelő intézetekben tanítanunk és a kik taníttatják, azok mily meg-
erőltetéssel, anyagi megélhetésök tekintetében mily aggodalmak, szükségek és nélkülözések felidézésével tehetik azt: kitűnik a következőkből:

Egy közelemben eső nőnevelőben a bentlakók évi ellátási díja felmegy 500 k.-ra, egyéb bentlakási költségek, kézi munka, zene, tánc-tanítás díja 120 kor.-ra. Ezeken kívül a tandíj 60 korona. A legkevesebb évi költség bátran tehető 800 koronára. Ennyi tehát egy gyermek évi tanítási költsége, mely azt hiszem más ilyen intézetekben sem kevesebb. Ez összeg pedig fele az 1600 kor. congruás papi jövedelemnek. A megmaradó 800 kor.-ból vajjon megtud-e élni az otthon levő család, kivált ha számos tagból áll az, és a mint legtöbbször úgy szokott lenni, más taníttatni való gyermekek is vannak! A tanítóknál pedig még kedvezőtlenebb az anyagi helyzet!

Oda kell tehát az illetékes hatóságoknak működniök, hogy a tanítás költségei legalább felénnyire redukáltassanak és pedig a különböző díjak leszállítása és kedvezmények nyújtása ál-

tal. Az így előállott hiány fedezésére az egyházkerületnek kell ellátni megfelelő összeggel a növendéket és tanítónőképzőket.

Mindenesetre egészen eltörendő a pap- és tanító leányokra nézve a tandíj. Az egyh. megyék e részben már felterjesztést intéztek az egyházkerületre, kérve, miszerint a kerületi közgyűlés intézkedjék, hogy az általa segélyezett felsőleányiskolákban tanuló pap- és tanítólányok feltétlen tandíjmentességben részesíttessenek. Ezenkívül mindennemű iskolai jótétemények, mint pl. tápintézet, bentlakás, ingyen tankönyvek elnyerésében elsőbbséggel birjanak. E felterjesztésre a kerületi közgyűlés 234—1902. sz. a. a jóakarát és a kérelem annak idejében lehető teljesítése iránti törekvés kifejezésén kívül, a maga részéről semmit sem tett. Mert az egyenlő a semmivel, midőn felhívja az illető iskolák fenntartótestületeit, hogy a mennyiben viszonyaik engedik, a kérelem megadását tegyék lehetővé. Hiszen tudjuk, hogy a fenntartótestületek, a melyek az iskolát is alig birják a kor színvonalán fenntartani, alap, dotáció hiányában e tekintetben — egy pár kedvezmény nyújtásán kívül, a mi a szükséghez képest csak annyi, mint csepp víz a tengerben — nem tehetnek semmit. Ismétlem az egyházkerületnek kell e célra minden iskolának — a felmerülő szükséghez képest — az évi dotációt megadni.

De mely forrásokból? Ennek kimutatása ugyan nem az én feladatom, nem is ismerhetem az egyházkerület különböző jövedelmi forrását, mégis rámutatok egy pár olyan szempontra, a mely mellett ez a forrás megtalálható s a dotáció biztosítható s megadható volna.

Az egyházkerületnek — csekély véleményem szerint — figyelembe kellene vennie azt, hogy a jogakadémiák tulajdonképpen még is csak az államnak nevelnek hivatalnokokat. Ugyanazért követelnie és azonnal igénybe kellene vennie ezek fejlesztésére az állam segítségét. Ez esetben nem kellene újabb tanári székeket alapítani. Ezek költségét tehát lehetne fordítani a tárgyalt célra. Lehetne e célra a felemelt államszegélyből is szakítani. Végül, mi már a fiu iskolák s közelebbről a debreceni gymnasium részint bőven el vannak látva a stipendiumokkal s tápintézeti jótéteményekkel, legationális kedvezményekkel; a leányiskolák pedig ily kedvezményekkel nem rendelkeznek, miután pedig igazságos, hogy a rendelkezésre álló jövedelmekből a leánynevelés érdeke a fiukéval egyenlő arányban istápolassék: a népiskolák kézikönyvek és tűzkármentesítési pénztárból is lehetne és kellene a leányiskolákat a jelzett célra segélyezni.

E 3 forrást neveztem csak meg. Bizonyára az intézők előtt mutatkoznak még más források is. Nyuljanak azokhoz, használják fel a jelzett célra. Hiszen nem magán, hanem közcél, két, az egyház és iskola virágzására nézve oly fontos osztálynak közcélja az! Adják meg a lehetőséget annak, hogy a csekély jövedelmű papok és tanítók kivétel nélkül képesek legyenek taníttatni leánygyermeküket a felső leányiskolákban és tanítónő képzőkben.

Igy vessenek ez áldott mezőn: a leánynevelés mezején az egyház hű szolgálói érdekében. Így lesz gazdag aratásuk eme hű és önfeláldozó szolgálók hálájában s az így képzendő számos művelt magyar nőnek a család, az egyház és a társadalom nemesítésére művelté s boldoggá tételére kiáradó áldásos hatásában.

Medgyesi Aurél.

Egy sérelmes konventi határozat.

II.

A felelősség olyan jogitartozás, mely bizonyos cselekmények megtételére, vagy cselekményektől való tartózkodásra, kötelez, létező állapot megtartása, valamely állapot előidézése, vagy előállításának megakadályozása céljából; oly hatályval, hogy a jogi tartozás alanyát terheli a beállott károsodás, vagy a kárért a büntetés. A tartozás szempontjából a felelősség alanva lehet úgy természeti, mint jogi személy: (testület, társulat, de a büntetés szempontjából csak természeti személy lehet, mert a büntetés fogalma az egyéni specificatiót mindig megköveteli. A felelősség lehet magán jogi és közjogi, az előbbiben magánjogi alanyok az utóbbiban közjogi állanak egymással szemben úgy a jog s mint a kötelelenség oldaláról; természetes, hogy a felelősség sulya sokkal nagyobb a közjog terén annál fogva, mert a közjogi cselekmények vagy mulasztások hatása sokkal szélesebb körű, sokkal többekre tartozó és mert a jogrendnek ezen a kiképzett terén a sérelem sokkal érzékenyebb. A felelősség lehet eredeti (originalis) és származott (derivativa); az eredeti felelősségnél közvetlenség van a felelősség alanva és tárgy között; a származott felelősségnél az eredeti felelősség alanva közvetit és ennek teljesítési képessége hiányában lép a felelősségi sphaerába új alany. Az egyetlen sajtó ügyet kivéve a származott felelősség csak károsodás viselésére vonatkozhatik s érték megtérítésben nyerhet kifejezést, büntető jogi felelősség a közvetlen elkövetőt vagy mulasztót terhelheti.

Félreértés elkerülése szempontjából meg kell jegyezni, hogy eredeti felelős nem csak az alap-tény elkövetője (pl. sikkasztó vagy vétkes mulasztó) lehet, hanem az alapítvány ellenőrzésére angazsált személy is; mert ez az ellenőrzés teljesítése vagy mulasztása szempontjából mint eredeti felelős tesz számot, tehát nem a sikkasztás (alaptény) hanem a köteles ellenőrzés hiánya háramlítja reá a felelősség sanctióját. Ezen általános meghatározások után lépünk közelebb tárgyunkhoz. Meg kell állapítanunk, hogy

az a felsőség, melynek alanyául a konvent sérelmes határozata az egyházmegyét, tárgyául az Abrány anyásítására a közalap által kiadott 1200 kor. egyzsersmindenkori segély elsikkasztását teszi. közjogi felelősség: mert az alanyok közjogiak; származott felelősség, mert az elsikkasztás ténye is az egyházmegye között közvetítő alany fekszik; az ezen alany teljesítési képességének hiányában lett a konvent által származott felelősségi alanynyá előléptetve az egyházmegye. Tehát származott közjogi felelősség tény álladéka van megállapítva az egyházmegyével szemben egy konkrét esetből kifolyólag. Vonatkozásában a közjogi felelősségnek kettős természete van: tisztán közigazgatási természete, mely az alanyra a kármegtérítés sanciójával nehezedik s így vagyoni jellegű és fegyelmi természete, melynek sanciója lehet tisztán csak büntetés; lehet együtt kártérítés és büntetés és így büntető jogi jellegű.

A konvent tudatában volt annak, legalább fel kell tételeznünk, hogy közigazgatási természetű származott közjogi felelősséget állapít meg az egyházmegyével szemben, mert a kártérítésen kívül nem vesz föl egyéb sanctiot; csak hogy ezt a felelősséget konkrét esetben megállapítani a konventnek nincs joga s ha megállapítja, akkor hatáskörét túl lépve törvénytelenéget követett el, a minek különben mostanában fetülről inaugurált politikai divatja van. A konvent hatáskörét az egyh. törvénykönyv 58. §-a 12. pontban részletezi; ezt a hatáskört kiegészíti a 295. §. mely a konventi bíróság hatásköréről szól előre bocsátván, hogy ide csak fegyelmi ügyek tartoznak és ilyenek is csak másod és harmad fokon. Ezekben a pontozatokban félremagyarázhatatlau jut kifejezésre az, a mit különben egyházkormányunk szelleme az autonomia életképességeinek minden feltétele is hangsúlyoz, hogy a konventnek hatósági jogot gyakorolni nem szabad sem első sem felebbviteli fokon; fegyelmi ügyekben felebbviteli fok gyanánt csak kényszerűség folytán nyert bírói döntő hatalmat, mert más különben a személy legegységibb s legfélétebb erkölcsi tulajdona a „honestas“ egy fokon lett volna elbirálva a magasabb tisztviselők fegyelmi ügyeiben. Nagyon van értelme a törvény taxatiójának s annak a tiltó s korlátozó rendelkezésének, hogy a konvent csak fegyelmi ügyekben bíraskodhatik; mert ime a legesekélyebb nyilásokat is tág kapuvá akarja a konvent szélesíteni és megszerezni magának a hatalmat is ahoz az ellenszenves külön álláshoz, melybe az egyházmegyével szemben elszakadt; hogy az egyház ellenére is lehessen parancsoló és döntő hatalom.

A konvent hatáskörének tételes jogi felsorolásában egyetlen pont lehetne az, mely valami nagy erőltetéssel a sérelmes határozat mentségéül volna felhozható t. i. az 58 §. b) pontja, mely így szól: a konvent „ez országos reformált egyházi közalap (domestika) fenntartásáról, gyarapításáról és kezeléséről gondoskodik.“ Am csak kevés iskolázottság kell hozzá ebből kiérteni, hogy ez a pont nem hatósági jogokat; hanem a kezelés teendőit akarja a konvent hatás körébe utalni; mert a fenntartás és gyarapítás sem egyéb mint kezelés. A kezeléshez még a jogi kérdések hatósági döntésének kompetenciája beláthatatlan távolságra van. Már pedig a felelősség a legvérbelibb jogi kérdések közé tartozik. Hiába mondja azt a sérelmes konventi határozat praemissája, a mi különben a közalapi végrehajtó-bizottság

indokolása, hogy „nem tartozván a konventre, hogy kit vagy kiket terhel ez összeg ki nem szolgáltatásáért a felelősség,“ mert a decisorium a jogi kötelezés teljes hatályával mondja, hogy az „egyházmegyét . . . az 1200 koronányi segély megtérítésére kötelezi.“ Ha itt nem jogi kérdésben való döntés, ha ebben nem felelősség megállapítás foglaltatik, akkor sehoh a világon. Vajjon mi más alapon volna kötelezhető az egyházmegye a kár megtérítésére, mint a felelősség alapján? A konventi határozat praemissája és decisoriuma játszik a szavakkal és egy kis fordulattal oly óriási horderejű praecedent akar megalkotni, mely ellen ha teljeserőlyvel nem tiltakozunk, akkor fel is oszlathatjuk az egész autonómiát, a maga krisztusi demokrátiájával egybe és mindent az egyedül idvezítő aristokratikus konventre bízhatunk.

A felelősség kérdésébe nyult bele a konvent illetéktelenül törvénytelenül. Ha közigazgatósági hatósági akart gyakorolni, bitorolt, mert ilyen törvény szerint jogot nem illeti s az alsószaboles-hajduvidéki egyházmegye azt a rendelkezést tisztelettel félreteszi, mert egyetlen felettes hatóságot: az egyházkerületet ismeri el maga felett, ennek és csak ennek a kötelezése előtt fog meghajolni. De meg a felelősség kérdése bírósági kérdés, ha közigazgatási bírósági kérdésnek vétetik, akkor a konvent plenumának kevésbé, de bíróságának sincsen hozzá köze; ha fegyelmi kérdésnek vétetik — a minek egy egyházmegyével szemben nem vétethetik, — akkor meg végig kellett volna járítani a szabály- és törvényszerű fokozatokat, nem első fokon dönteni. Tehát hiba, sérelem, törvénytelenység ugy a formában, mint a lényegben.

Ezek után hátra van még annak megállapítása, hogy a jelen konkrét és hasonló esetben az egyházmegyét kártérítési felelősséggel terhelni nem lehet, és egy pár megjegyzés a sérelmes konventi határozat valószínű indokaira.

Dr. Baltásár Desső.

Lelkészi állás és magánfoglalkozás.

Megférhet-e e kettő együtt? Meg, ha a magánfoglalkozás a lelkészt hivatalos kötelessége teljesítésében nem akadályozza. Meg kell fértie Isten és világ előtt mindaddig, míg az egyház nem tud adni lelkészének a létfontartására az állás tisztességével, sok követelményével megegyező javadalmat. Jelenleg érvényben levő egyházi törvényünk 141. §-a kimondja: „A lelkészek az olyan foglalkozásoktól, melyek a tanulmányozásban, hivatalos teendőik végzésében akadályul szolgálhatnak, hallgatóikkal való viszonyukat megzavarhatják, szoroson óvakodjanak.“ E bölcs törvény kijelöli a határt, melyen belül kell járni a lelkésznek.

De nagyon bajos is meghatározni a magánfoglalkozást. Lelkésze magánfoglalkozásnak lehet mondani a mezei gazdálkodást, a szántás-vetést is, az éppen úgy leköti őt, éppen úgy akadályozhatja a tanulmányozásban, hivatalos kötelessége teljesítésében, mint a másikat p. o. hitelszövetkezet, takarékné, posta vagy más ilyes foglalkozás. Kérdem most már, avagy míg gyülekezeteink a lelkészeknek terménynyel, földdel fizetnek, meglehet-e akadályozni a mezei gazdálkodást, oda lehet-e kötni a lelkészt

lelkészi irodájába, hogy az minden percben rendelkezésre álljon hiveinek? Lehet-e jó lelkiismerettel oda kényszeríteni, hogy az ő mezejét szántsák, vessék, úgy ahogy akarják?

Eszembe jut itt egy zsinati tagnak ama mondanása: „a lelkészek egy része oly keveset dolgozik, hogy mellék foglalkozásnak is kicsi lenne!” Vajjon a felett gondolkozott-e, gondolkozik-e azon zsinati atya, hogy még most is vannak lelkészek, kiknek e címen jövedelmük mellék jövedelemnek is kevés? Mi volt pedig ezelőtt csak pár évvel is? Ugyan lehet-e oly hitvány fizetéssel pláne családos, gyermekeket taníttató lelkésztől kivánni, hogy mikor szükségei nem állanak arányban lelkészi hivatala által nyújtott bevételével, akkor szükségei fedezésére ne nézzen valami anyagi hasznot is hozó munka után?

Igaz, hogy leginkább össze egyeztethető lenne a kérdéses állással az irodalmi munkásság, de kine tudná, hogy hivatott írók nem egyszer anyagi kárukkal dolgoznak. Aztán az is áll, hogy a mi szoros értelemben a lelkészi hivatás körén kívül álló munkának, mellék foglalkozásnak látszik, az voltaképpen a lelkészi teendők között szépen megáll.

A lelkész sok helyen az élet minden viszonyában tanácsadója, oktatója hiveinek. Gyakran a szellemi, erkölcsi jól tnek alapja az anyagi gyarapodás. A különböző szövetkezetek alapítása, abban irányt mutatás, esetleg azoknak vezetése által a népet az uzsorások, csalók kezei közül kiszabadítani, tehát a megélhetést a hivekre könnyebbé tenni, mily szép, mily magasztos hivatása a lelkészeknek!

Midőn tehát a lelkész ilyen tisztességes állással nem összeférhetetlen munkák teljesítésével magának is némi jövedelmet szerez — mire reá is van szorulva — addig hiveinek is előhaladását, gyarapodását eszközli.

S mily különös! A lelkészi állást sokan oly gondnélküli, olyan semmittevő állásnak tartják, s az ilyenek éppen e felfogásukhoz képpent a javadalmat is ehez akarják mérni és adni és mégis megütköznek s elítélőleg nyilatkoznak, ha a lelkészt mellék foglalkozásokban találják.

Tagadhatlan, vannak foglalkozások, melyek az eszményi magaslaton álló hivattal össze nem férnek. A különböző spekuláns lelket kívánó üzérkedések bizonyára nem e tisztas álláshoz valók. És éppen ezért kényes, nehéz a mi állásunk, mert itt mindentől erősen tartózkodni kell, mi a hivekkel ellentétbe hozna, s kik hirdetjük, hogy az odafelvalókról kell gondot viselnünk, vigyáznunk kell, nehogy nagyonis idevalóknak látassunk.

De hát mit tegyünk? Nekünk is vannak testi szükségünk. A világ sokat kíván tőlünk. A társadalmi élet mozgalmaitól sem szabad elmaradnunk. Szegénységünkkel tüntetni, túlhaladott álláspont. Szegénységünkre mit sem adnak az emberek. Lenézés, megvetés jutalmunk.

A ki tudja, hogy könnyebb 6 fogásos ebédet elfogyasztani, imint azt elkészíteni, az tudja azt is, hogy a lelkészi állás nem 1-2 beszéd hetenkénti elmondásából áll. Tudnivaló tehát az is, hogy néhány száz lélek gondozása is elfoglal egy embert, s ha azoknak a lelkiélet mezején hű pásztora akar lenni, van is dolga elég. Hanem akkor gondoskodni kell a munkás elismeréséről, s a munka illő jutalmazásáról is. Ha pedig ennek a szegénység útjában

áll, akkor szemet kell hunyni annak is, ha a lelkész mellékesen mással is foglalkozik, annál is inkább, mert a mellékesnek se sok jövedelem mellett azzal a foglalkozással is elő mozdítja hivei jólétét.

Nemtudhatom Erdély tudós püspökét mi indíthatta kerülete tavaszi gyűlésén sötét képe megrajzolására, hogy a lelkészek elhanyagolják kötelességeiket, mellék foglalkozással töltik az idejüket?

Mindenesetre nagy baj. Tagadni nem lehet, hogy igaza nincs a püspök urnak.

Hanem az is baj, hogy lelkészeinknek nem csak hogy 50%-át a megélhetés, az anyagi gondokkal küzdés kényszeríti mellékes foglalkozásra, s így kényszeríti arra, hogy minden idejét, egész lényét nem áldozhatja egyháza szolgálatára: hanem legalább 10%-a agg korával járó gyengesége, tehetlensége miatt képtelen kötelessége teljesítésére. Legalább 10%-a pedig sokkal több lélek gondozására hivatott az Úrtól, mint a mennyit testi ereje elbírna, s így nincs fizikai ereje, hogy kötelességének eleget tehessen, úgy hogy azt szeretné, óhajtana.

Különösen addig tehát, míg e bajokon segíteni nem tudunk, ne nagyon szaporítsuk a büntető § okat, mert mint az „Egyetértésben” (p. f.) írta: „nem nagy hasznára szolgál egyházunknak, ha espereseink, püspökeink csak büntetni tudnak, azonban érdemet elismerni, a jó munkást megjutalmazni semmi joguk s hatalmuk.”

Avagy nem tudjuk-e, hogy a kongrua-törvényt mi hozta létre? A szorultság, a kényszerűség. Ijjesztő mértékben fogyott a papnövendékek serege. Láttam azért az akkori miniszterelnök br. Bánffy, hogy itt a 12. óra, üresek a theologiai intézetek termei, majd üresen maradnak a templomok, pásztor nélkül szélednek a nyájak is.

Rohamosan halad a kor, megállani nekünk se lehet. Más szemüvegen nézzük ma a világot mint egy félszázaddal előbb is nézték. Ha a világ sokat kíván a lelkésztől, ez is megvárhatja, hogy ő róla is gondoskodjanak. Azt kívánni, hogy a lelkész legyen tanult, művelt ember, hiveit legeltesse az Isten igéjének szép kies helyein, vezesse a lelkivilág tejjet s mézzel folyó kanaánján; az pedig a méltatlanság, guny s felsemvevés szuró töviseivel vérezze, legszéljében szólva embertelenség.

Eppen azért, mert a világ sokat változott, mert ez jogos követelményekkel áll elő a közpályán működőkkel szemben: ezek is megkívánják magukét. Csak ott szentelheti tehát lelkész is egész ónjét, egész emberét egyházának, hol ez is gondoskodik, képzettségük, társadalmi állásának megfelelő ellátásáról.

Mig ez a legtöbb helyen nincs, addig lelkészi állás és privát foglalkozás is keil hogy egymás mellett szépen megférjenek.

Az életben jog és kötelesség egyenlő lépésben haladnak. Felsőbánya, 1905. aug. 2.

Nagy Lajos
ev. ref. lelkész.

A debreceni református Kollégium adattára

azaz

a Kollégium története adattári alakban.

(Folytatás.)

Minden Collatio (tanulmányozó kör) legfeljebb nyolc társból (Collega) áll, kik elmések, előhaladotabbak és egyetértők; a társak maguk közül a mel-

tót és alkalmast elnökké (praeses) választják. A részletes utasításokat a Törvény XI. szakasza 1—6. cikkben sorolja elő. E törvény szól a collatiókban levő elnökök és tagok (symmisták) tisztéről. Ebből látható, hogy az egyes collatiók (volt több csoport) elnökét vagy helyettesét a tanulótársak köz szavazattal választották, s ha alkalmasaknak ítélte őket a tanárkar erősítette meg. A collatio mindennap az esteli áhítatosság után nyomban tartatott, vasárnap pedig, mikor bibliai szöveg magyarázandó, délelőtt XI órakor (hora quarta matutina). Elnök távollétében — mely igazgatói engedéllyel eshetett meg, helyettest biz meg; ha mindenik hiányzanék, a symmisták sorából az exhibitor (előadó) viszi a tisztet; az exhibitor az elnök bizza meg, s az előadó a társak megegyezésével a vitatandó szerzőt (író) a hittani és bölesészeti kérdéseket felváltva tárgyalja, rövid irálygyakorlat megelőzésével. (Lásd Békefi Remig: A debreceni ev. ref. főiskola . . . törvényei, Bpest. 1899. 18—20. l.) Az 1704-iki Dobozi féle törvény a 12. és 13. pontban fentartotta a disputatiókat, a collatiókat is, de már alig 3 sorban (14. cikk) csak általában kötelezi, hogy mindenki, egyik vagy másik szakcsoportban „alkalmas praeses alatt” Collatióban részt vegyen.

Miként fogadta és alkalmazta az élet e tanintézményt, részletes betekintést az iskolai szék (fegyelmi) jegyzőkönyveiben találhatunk s onnan alkothatunk képzetet mivoltuk és lényegökről. Nevezetesen az 1717. évi jul 12-iki szék (sessio) elhatározta, hogy az iskola minden egyes polgára collatiókat tartson, az előülő és tag (symmista) egy-egy collatióban több ne legyen 15 egyénnél, a szám tehát emelkedett. A ki elnöknek kéretek fel, szívesen vállalja el.

Egyes példák. Egy tagnak, mivel a theologiai collatióból, melynek aláirt, elvonta magát, meg kellett kérnie az elnököt s további megjelenésre köteleztetett. (1722.)

Ugyanezen évben (okt. 20.) határozta a szék, hogy a régibb elnökök, kik t. i. már azelőtt a hittan vagy bölesészetben gyakorlatot szereztek, 20, — az újabbak pedig 15 symmistát fogadhatnak be a magok collatiójába a régi törvény szerint. Később (1723) az elnökök indítványára a régi szokásra hivatkozva kimondatott, hogy az egész facultáson t. i. a theologiai és philosophiai, a mely részek tárgyalásra felvételtek a „magán collegiumokban” (igy is nevezi a collatiót) bevégeztessenek. A collatiókat elhanyagolók rendszeresen büntettetnek a szék előtt intéssel és dénárok fizetésével. Az elnököt az iskolaszékben erősítették meg 1726-tól fogva, nem sokára 16 deák intetett meg a collatiókon meg nem jelenés miatt.

Lássunk a collatiókból egy élő képet, melyet az elnökök és symmisták névsoráról vezetett „Inventariumban”-ban találunk meg, melyet megkezdett Szentmiklósi András szénior 1727. márc. 15.

1. *Collatio theologica*, elnök Szoboszlai Horvát György, akkor 8 éves deák (egy év múlva szénior, akadémiákra kiment, aztán Karcag ujszállási pap lett 1730-ban), symmisták száma 21. Ez első tanuló körben volt 11 tag 7—8 éves, a többiek 6 és 5 éves deákok valának, s csak 1 volt 4 éves, így az az érettebbekből és válogatottabbakból állott.

2. A második *hittani collatio* elnöke Ráczevi Ötvös János volt (akkor 6. éves deák, bennmaradt

és 1729 ben szeniorrá, pár év múlva h-böszörményi lelkészszé lett). symmisták száma 21, közöttök két publikus és nemes tanuló, a két Balku, kik nem lehettek beöltözöttek (togatusok). A többiek 4, 5, 6. éves deákok, egy pár 2. és 3. éves.

3. *Bölesészeti collatio*, elnök Dományi András végzett deák, tagjai 18 an, kettő kivételével 2. éves deákok, van egy pár 3-ad éves deák is köztök.

Ezenkívül alakult még négy bölesészeti collatio.

4. *Héber collatio*. Körösi Bozó Mihály elnöklete alatt, a ki akkor 6. éves deák volt, a syntaxisták tanítójává lett egy év múlva, majd könyvtárnok, tiz évet töltött a collegiumban, szorgalmas, tanult ifju vala, symmisták száma 14, kik az 1—4 évesek közül valának. Volt 3 hébernyelvi collatio.

5. *Görög collatio* volt 3. Az elsőnek elnöke Szatmári András 5 éves deák 12 tagga, a 2. 14, a 3. 13 taggal, mindeniknek külön praesese. Szatmári András a rudimentisták köztanítója lett, 1729-ben.

Már 1741-ben hittani collatio 3, bölesészeti is 3 volt. Az utolsó előtti collatio bejegyzése 1748-ban található, a két első collatio „theologia didascalica” körben alakult, amott praeses Szönyi Szalai István, köztanító az orátorok osztályában, ki egy év múlva akadémiákra ment, emitt pedig Szelek György a poéták köztanítója volt, a ki 2 év múlva szénior, majd baseli tanuló, később sarkadi lelkész.

Az utolsó bejegyzés a collatióról 1749 ről van, több nem található a Leltár (inventarium) című kötetben, de még 1753 ban s azután is él a szakszerű önképzés törvényvel szervezett eme közege.

A tanügyi reformokat Dr. Maróthi György indította meg, a ki 1740. decemberben „Idea” név alatt dolgozta ki emlékiratát a felsőbb tanítás rendezéséről, és egy nagy tabellában „Opiniones” címmel a vallásosság és irodalmi képzettség előmozdítására vonatkozó kívánatait terjesztette elő. Az emlékiratban Maróthi a collatiók tentartása, sőt szaporítása mellett nyilatkozik, kíván latin collatiót is. De már akkor kevés sikere, látszatja volt a collatióknak, később (1747.), a tanárkar szigorú utasításokat adott ki 6 pontban a collatiókat vezető praeséseknek s azok javításának szükségét hangsúlyozta, nevezetesen minden tanár osztályában állandó collatiók alakítatnának, melyek célja lenne, hogy a praeses ismételné és szükség esetén magyarázná azt a leckét, a mit a professor az előző napon tartott: tehát ismétlési tanulással kellene átváltoztatni, vagy maga a tanár tartana „magán collegiumot” (lásd Sinka Sándor cikkét a debreceni főiskola ezeréves emlékévi Értesítőjében 1894—5. tanévről 78. l.) Egy bejegyzésből tudjuk, hogy 1753 ban Veszprémi János volt a praeses, a ki 1749. évben mint 3. éves deák symmista volt, szeniorrá 1756. lón.

* * *

Sajnos vesztesség, hogy az Acta judicaria II. kötet 1726—1738-ig való időről hiányzik, így az ifjusági belélet története 12 évről homályban marad. Mikor veszett el e kötet? sejteni sem lehet, talán a könyvtárak és levéltár többszöri helyváltatásai idejében tűnhetett el az okmányok közül.

A III. kötet az 1738—1748. évek ülései jegyzőkönyvét foglalja magában. Ez a kötet sarok és fedél nélküli roncsolt állapotban van. Megnyitja „A nagy Isten jóságából, tanulótársai szavazatával s a tanárok beleegyezésével” választott szénior Bá-

torkeszi Fekete János 1738. márc. 29. Most már a nevezetesebb, a kort rajzoló vonásokat elevenítünk fel.

A külső megjelenésre, a szépészeti oldalra, gond volt fordítva, a hatás, a benyomás egyik társadalmi tényező lévén. Fekete vagy feketés színű keztyű volt használatban törvény szerint, a tiltott színű p. o. fehér keztyű viselés fegyelmi szék elé idézést vont maga után. Még a belső udvarban sem volt szabad illetlen öltözetben mutatkozni, mert az a nagy számú alsóbb tanulók fogékonysága előtti visszatetszést szülne s izléstelenséget gyökereztetne meg. Szemérmetlen (obseae) historiák olvasása tilos volt. A templomok gyakori látogatása szigorúan véttetett, az egyházi beszéd alatt könyvet olvasni nem volt szabad. Iskolai ünnepélyeken (in congressibus scholasticis) jelen kellett lenni. Egy ily ünnepély (actus solennis) megvan örökítve 1738. ápril. 16. a mikor a történelem és ékesszólás tanára *Maróti György* hivatalába beállítottatott (introducetus ac confirmatus), megjelent a városi tanács, a tanári kar, az egész ifjuság, a tanár székfoglaló beszédet (oratio inauguralis) olvasott „az irodalom szép és izlésteljes voltának sorsáról Európában és Magyarországon” cím alatt.

A hébernyelvi collatio elnökségét — mely tisztelettel ajánlatot tett fel — elvállalni vonakodó megrovatott s helyébe más alkalmaztatott. A leckék elmulasztása 3 és 5 dénár büntetést vont maga után. A collatiót nem látogatók 6 dénár büntetés pénzt fizettek.

Május 2-kán 1739. megszűnt a biráskodás, mert a bejegyzés szerint a *pestis* kiütvén, a város elzártott, 237 tanulónak el kellett távoznia, a collegiumban maradt 30 tanulót a városi pénztárból táplálták, az előadások megszűntek, törvényszolgáltatás nem volt (1739. május 16-tól az év végéig 8594-en haltak meg, legtöbb októberben u. m. 3495-en). A város 1740. ápril elején szabaddá lett, visszatért az ifjuság s a szorgalom szak megkezdődött. Az új szenior Kévi András 1740. ápril 26-án foglalta el a közteremben tartott hivatali beszéddel (oratio) hivatalát, beszéde címe volt: „A híres debreceni Collégium növekedésének eredetéről, sorsáról (fatumairól) a jelen korig.” Ugyanakkor 10 primarius is választatott collegiául. A sessiók megnyiták. Mekezdettek a collatiók is. A temetéseknel a feliratos sirtáblák vittele (ad baiulandum epitaphim) két deák tiszte volt, kik díjban részesültek. A közlecek mulasztásáért feltűnő sokan büntettetnek, ugyszinte a dohányzásért.

(Folyt. köv.)

Balogh Ferencs
hittanár.

TANÜGY.

Adatok a máramarosszigeti ref. gymnasium történetéhez.

A máramarosszigeti gymnasium történetére vonatkozólag nincsenek részletes adataim. Jelen cikkemben leginkább a tiszántuli ref. egyházkerületi jegyzőkönyvekben merített adataimat bocsátom közre.

Éppen ezért adataim nem annyira a máramarosszigeti gymnasium belső életére mint inkább ezen iskolának az egyházmegyéhez és az egyházkerülethez való viszonyára és fentartásának körülményeire vonatkoznak. E tények különösen két szempontból bírnak nagy jelentőséggel: egy részről világosságot vetnek a m.-szigeti iskola keletkezésének körülményeire, másrészt pedig kétségtelenül bizonyítják, hogy a tiszántuli ref. egyházkerület, sőt a többi egyházkerületek is, a szigeti gymnasiumot, mint a magyar reformátusoknak, de tegyük hozzá, hogy mint a magyarságnak is védbástyáját anyagi áldozatokkal igyekeztek fentartani.

M.-szigeten már a XVI. században volt deákiskola, melynek mesteréről 1560-ból van feljegyzés.¹ Lampe azt mondja, hogy itt az idők körülményeihez képest virágzó iskola volt.² Az iskola eleitől fogva nehéz viszonyok közt élt, nem állott fenn mindig különösen a XVII. század második felében többször szünetelt. Csakis így magyarázható, hogy alapításának körülményei feledésbe esnek, úgy hogy mikor 1837-ben a tiszántuli ref. egyházkerület a m.-szigeti lyceum igazgatóságától az iskola alapításáról és viszonyairól felvilágosítást kért, az igazgatóság csak néhány általánosságban mozgó, de azért értékes adattal tudott beszámolni. Ezek szerint az iskola Bethlen Gábor idejében keletkezett, segítette Apaffy Mihály erdélyi fejedelem, más uraságok is bőkezűen támogatták, Máramaros megye rendei gyámolították, a tiszántuli ref. egyházkerület segélyében részesítette.³

Alapításának célját a tiszántuli egyházkerület szépen fejezte ki 1845-ben, abból az alkalomból, hogy a dunamelléki egyházkerület a kecskeméti iskola seniora és a nagykőrösi iskola számára a tiszántuli ref. egyházkerülettől segélyt kért. A dunamelléki egyházkerület arra hivatkozott, hogy tőlök más egyházkerületek főiskoláinak seniorai, sőt a m.-szigeti iskola is segélyt nyer, tehát illő, hogy ezt a tiszántuli ref. egyházkerület hasonlóval viszonzozza, ellenkező esetben a debreceni senior számára begyűlt pénzt a kecskeméti seniornak adja. A dunamelléki egyházkerület megkeresésére vonatkozó határozatban mondta a tiszántuli ref. egyházkerület: „A szigeti felsőbb iskola, mint szintén a losonci is, amaz ugyan mint az oláhság, eme pedig mint a tótság közepette s ellenében a magyar nyelv s nemzetiség véd és gyűlölet pontja, fentartói, terjesztői egyenest ezen sajátos helyzetök, s ily magas érdek szempontjából s egyzersmind pedig segélyt közvetlenül nyújtható gyűlekezeteinktől távolabb és némileg elszigetelt fekvésük tekintetéből rendeltettek a négy testvér egyházkerület egyetértése útján s engedelmesség tárgyává, a nélkül, hogy hitfelekezetünk több, akár azon időben is már fennállott, akár azóta keletkezett hasonló fokozatu iskola, mint pl. a miskolci, szathmári stb. ily segedelmezésben részesültek, részesíttetni igényeltettek volna.” Mindezek alapján bár segélyezi a tiszántuli egyházkerület a jövőben is a dunamelléki iskolákat, de nem látja azon két iskolát (a szigeti és losonci) a kőrösivel „egyenlő körülményben lévőnek.” Mivel pedig a dunamelléki egyházkerület eddig azért publikálta a pataki és debreceni seniorokat; mert ezelőtt saját főiskolája nem volt, most

¹ Századok 1870. év f. 230. l.

² Lampe: Hist. eccl. 611 d.

³ Tiszántuli ref. egyh. ker. jk. 1837. évi 135. p.

pedig már van, ha az addig más főiskolák séniorainak gyűjtött összeget a kecskeméti seniornak adják, ezt a tiszádtuli ref. egyházkerület igazságos eljárásnak tartja.¹

A máramaroszigeti gymnasiumot tehát a magyarországi reformátusok mint olyant segélyezték, mely a református egyháznak és a magyarságnak a bástyája az oláhság közepében.

A debreceni kollégium anyakönyvtárában levő Catalogus c. névsor, melyben a rektorokról és rektorokról sok értékes adat van, a m.-szigeti iskolát 1743-ban a pártikulák között említi. A Series Studiosorum c. névsorban pedig 1758-ban és 1782-ben vannak teljességgel a máramaroszigeti iskolából jött tanulók nevei. A Catalogusban 1783-ból egy rektori fizetés levél olvasható, melyből megállapíthatjuk, hogy M.-szigeten a szintaxisták osztályáig terjedő pártikula volt.²

A szigeti iskola eleitől fogva gyenge anyagi eszközökkel rendelkezett. Supplicáns deákjai, a mikor csak tilalom útját nem állotta, Magyarország minden részét bejárták. Az egyházkerület 1782-ben óvatosságból intette a szigeti professorokat, hogy supplicánsaikat ne küldjék szét, mert 3 év óta a debreceni kollégiumnak sem volt szabad supplicánsokat kibocsátani.³ Ugyanakkor utasította az egyházkerület a szigeti iskola kurátorait, hogy alkalmas rektort tartanak.⁴

A m.-szigeti gymn. történetében több ízben felmerülő jelenség, hogy a professorok a helybeli lelkésztől és az egyházmegye esperesétől nem akarnak függeni. Ennek a más helyen szokatlan jelenségnek oka abban keresendő, hogy a szigeti gymnasium fentartásában ugy a helyi egyház, mint egyházmegye kis mértékben vett részt. Az a panasz érkezett 1609-ben az egyházkerületi gyűléshez, hogy a szigeti tanárok nem akarják elismerni az egyházi jurisdíciót. Bár predikálni is szoktak, még is olyan ruhában egyházi személyeknek járni nem szabad. Az egyházkerületi gyűlés ekkor utasította az esperest és az egyházmegye kurátorát, hogy a szigeti tanárokat figyelmeztessék, hogy a XCIV. kánon szerint egyházi fegyelem alatt állanak, tehát az egyházi szabályokhoz tartásuk magokat.⁵

A szigeti professorok talán ideig óráig engedelmessékedtek az egyházkerületi gyűlésnek. A máramarosi esperes, Gáti István jelentette, hogy a szigeti iskola professorai, Hári Péter és Nánási Mihály az egyházmegye felügyeleti jogát nem akarják elismerni a múlt évben az iskola megvizsgálását nem engedték meg, s a vizitáció tagjaiból a contrascriba által az egész ifjuság előtt csufot üztek. Az egyházmegyei gyűlés az eset megvizsgálására deputációt küldött, azonban a professorok ezeknek semmit sem feleltek. A tanárok magatartásának oka különösen abban keresendő, hogy a szigeti iskolát igazgató patronátus 5—6 év óta külön gyűléseket tart és külön jegyzőkönyveket vezet, s a professorok is a patronatustól és nem az egyházmegyétől akarnak függeni. Az esperes azt állítja, hogy a szigeti iskolában a keresztény vallásból csufot üző beszédek lehet hallani. Hári Péter a patronatáshoz írott egyik levelében bizo-

nyos feltételek alatt elismerte az egyházmegye ellenőrzési jogát, de másik levélben már megtagadja azt. Az egyházkerületi gyűlés ekkor deputációt küldött ki annak e megvizsgálására, hogy a szigeti iskolát milyen törvényekkel igazgatják, milyen felügyelet alatt állott eleitől fogva, milyen a patronátus és kikből áll az a patronus, melynek Hári Péter magát aláadni akarja, kik hallottak a vallással ellenes beszédek és kik tanítanak olyanokat.¹

Még ugyanazon évben kérdőre vonta az egyházkerület Nánási Mihály szigeti professort tévtanok hirdetéséért. A gymnasium kurátorátusa mentegette Nánási Mihályt, a mért első idézésre az egyházkerületi gyűlés előtt meg nem jelent, egyszersmind Moralis filozófia c. füzetét, beküldte az egyházkerületi gyűlésnek. Az egyházkerületi gyűlés a füzetet kiadta két tagjának átvizsgálás végett.² Ezek az irást át vizsgálván, beadott jelentésökben arra az eredményre jutottak, hogy sok homályos hely van benne, melyeknek tanítása az ifjakra nézve veszedelmes. E jelentés alapján az egyházkerületi gyűlés a füzet használatát megtiltotta, Nánási Mihály pedig a következő gyűlésre megidézte.³ Az 1804. jan. 13-án tartott egyházkerületi gyűlésen megjelent Nánási Mihály, s Moralis filozófia c. munkájáért kérdőre vonatván, ki-tűnt, hogy csak 1799-ben tanította a filozófiát, s akkor is más értelemben magyarázta, s nem ugy, a mint az az ő füzetében olvasható. Az egyházkerületi gyűlés megelégedett azzal, hogy Nánásinak megtiltotta a filozófia tanítását, a gymnasium kurátorátusának pedig meghagyta, hogy a filozófia tanítására mást hívjon meg, s a jövőben az új tanárokat egy az egyházkerületi gyűlés által készített eskü formával kell kötelezni, hogy a helybeli vallástétellel ellenkező véleményeket nem tanítanak. A szigeti gymnasium kurátorátusának azt a kérés is, hogy nyári supplicátióra a szigeti deákokat a más egyházkerületekbe is bocsássa ki, a többi egyházkerületekkel együtt tartandó pesti conferentiára halasz-tott az egyházkerületi gyűlés. Iskolája építésére is kért segélyt a kurátorátus, de mivel az éppen ekkor iskola építéssel foglalkozó patakiakat sem segíthette az egyházkerület, a debreceni kollégium épületének éppen akkor folyó építése miatt, a szigeti iskolának a recurrentek pénztárából rendelt némi segélyt.⁴

Gáti István esperes 1805-ben újabb panaszt adott be az egyházkerületi gyűléshez. Hári Péter szigeti tanár írásából újabb tévelygő véleményeket szedett össze, a melyek a Helvética Confessióval ellenkeznek. A professor írásbeli nyilatkozatát is felolvastván a gyűlésen, az egyházkerületi gyűlés erre hozott határozatában utoljára inti a szigeti professorokat, hogy a tanulók előtt semmi hibás véleményt ne nyilvánítsanak, sőt még olyat se, amely valamely igazságot a gyenge értelmű tanulók előtt kétséges tesz. A helybeli kurátorátus pedig jobban vigyázzon a tanítókra, hogy mit tanítanak, mert különben az egyházkerület kénytelen lesz a szigeti iskolát szorosabb felügyelet alá venni s ellenőrizni, hogy ott mit tanítanak.¹

(Folyt. köv.)

Dr. Barcsa János.

¹ U. o. 1845. évi. 289. p.

² Catalogus 203. l.

³ Toth S. Adalékok II. f. 215. l.

⁴ U. o. 209. l.

⁵ Egyh. ker. jk. 1799. évi 70. p.

¹ U. o. 1803. évi jan. 14-én 1 p.

² U. o. 1803. évi 76. p.

³ U. o. 1804. évi 3 p.

⁴ U. o. 1805. évi 35 p.

KÖZÉLETÜNK.

Jogos-é? Méltányos-é?!

Óry Tamás lelkészársam e lap f. évi 25. számában, a „Különfélék“ rovatában, 3 kérdést intéz az olvasókhoz, a melyekre feleleteket is kér. A kérdések bizonyára közérdekkel bírnak, mert különben a nagyt. szerkesztő ur nem engedte volna azokat a nyilvánosság elé. Vártam hát a feleleteket, vártam különösen azok részéről, a kiket közelebből érint a dolog, a kik talán a legilletékesebbek volnának a feleletek megadására. De ime, mélységes esend és hallgatás a felelet mind ez ideig! Vajjon megelégedhetik-e Óry kollegám ennyivel? Vajjon az agyonhallgatás, mely mintha fel sem vevés lenne, illik-e lelkészekhez lelkészársamunkkal szemben? Ugy vélem, hogy nem. Én hát, mint-e lap egyik igénytelen olvasója, bár tudom azt, hogy különösen mikor érdekekről, anyagiak — s pénzről van szó, állásfoglalásával könnyen ellenséget szerez magának az ember, — azon ismert mondás alapján, hogy *mindnyájunkat érhet baleset*, mint érte Óryt, kívánok hozzászólni a feltett kérdésekhez.

Arról van szó az első kérdésben, hogy *jogos, méltányos eljárás volt-e a régi lelkészek részéről a régi egyházmegyei gyámintézetek lezárása, illetőleg azokból való kizárása az új lelkészeknek?* A jogosságról nem akarok szólni, mert nem ismerem a szabályokat, a melyek alapján ama gyámintézetek felállítottak; így nem tudom, nem volt-e olyan §, mely azt mondja, hogy midőn az országos özvegy, árva gyámintézet létrejön, az egyházmegyei gyámintézetek bezárandók? Ha volt, akkor az eljárás — mondjuk — hogy *jogos*. De hogy nem mindünt volt a régi gyámintézetek meghalálózása (persze, mi reánk újabb lelkészekre nézve) hozzá kötve az országos gyámintézet megszületéséhez, bizonyosság erre nézve a nagybányai egyházmegyei gyámintézet, a mely, a mint hallom, csak azért záródott le, mert az új lelkészek nem akartak tagjai lenni. Jól van a dolog s gáncs nem illethet senkit, legfeljebb azokat az újakat, a kik, nem tudom hogy mi okból (talán a rideg szabályok miatt?) vonakodtak az országos mellett a kebelbeli gyámintézetekbe is belépni, mert bizony a mellett a sovány gondoskodás mellett, melyet az országos terjeszt ki a szegény özvegyekre és árvákra, rájuk fért volna az egyházmegyeiektől is a segedelem. Ezzel éppen nem akarok az országos gyámintézet ellen szólni, Isten ments! Köszönet és hála érte a megalkotóknak! Ha még ez sem volna, kétségbe kellene esnünk, mert hol van még az országos ref. lelkészi nyugdíjintézet? A messze jövőre képes homályában, különösen a mai zavaros idöket tekintve. A mint mondtam tehát, jogosságról nem szólok, a méltányosság az más kérdés. Mert a hol sem az alapszabály nem parancsolta, sem az új lelkészek nem vonakodtak, ott bezárni az egyházmegyei gyámintézeteket csak azért, mivel az országos létre jött, s így érdemelt segítségtől ütni el az újabb lelkészek özvegyeit és árváit: *ez ha nem önös eljárás is, de méltánytalan*. Ezzel végeztem, a mi az első kérdést illeti.

A második kérdés arra kér feleletet, hogy *jogos méltányos, keresztyéni, lelkészekhez illő-e némely egyházmegyei gyámintézeteknek azon eljárása, hogy az eltávozott (t. i. más egyházmegyébe) lelkészeketől jogát, pénzt megvonja?* Az én szerény nézetem szerint, ha csupán

a száraz, lélek nélkül való jogot tekintjük, mely sem nem rokonszenvez, sem nem szánakozik, feltéve hogy az alapszabály §-ai úgy rendelkeznek, a melyeknek az en panaszló lelkészársam is alávetette magát, midőn belépett a szatmári egyházmegyei gyámintézetbe, az eljárás *jogos*. De hogy ez a jogos eljárás méltányos, s a mi mindennél több, lelkészekhez illő volna, azt elnem ismerhetem. Mondhatják azt, hogy ekképpen cselekszenek az állami nyugdíjintézetek, biztosító társaságok stb. is, hogy az egyszer befizetett pénzt nem adják vissza. Azonban itt nem ez az eset. A más egyházmegyébe távozott lelkész továbbra is lelkész marad, miért ne maradhatna azután is befizetett és befizetendő pénzéért tagja annak a gyámintézetnek? Vajjon csak azért, mert nem abban az egyházmegyében szolgálja a Krisztust, vagy talán mivel a szabályok azt mondják? Meg kell változni, meg kell semmisíteni, tűzbe vetni azokat az alapszabályokat, hogy meg ne láthassa belőlök a későbbi nemzedék, milyen szűkkeblű tudott lenni valamikor lelkész lelkészársamával szemben! Hogy azonban ez nem divat minden egyházmegyei gyámintézetnél, arra is tudok esetet, p. o. a békésbányai gyám, illetve nyugdíjintézet az eltávozott lelkésznek megadja a jogot, hogy továbbra is tagja maradjon. De meg Óry barátom esetében 600 korona veszteség nagy anyagi károsodás, a mit a szegény kongruás lelkészek nehezen szenvedhetnek el. Ugy hiszem azért, hogy tárgyilagosan felelek meg a második kérdésre is, ha azt mondom, hogy az érintett eljárás *sem nem méltányos, sem nem keresztyéni, legkevésbé lelkészekhez illő!* Minő eljárás hát? *Valóságos lelketlen üzleti eljárás!*

A harmadik kérdésben az az állítás foglaltatik, hogy némely egyházmegye papsága a 10%-os országos belépési járulékot az egyházmegyei gyámintézet pénztárából fizette be, s ekként az özvegyek és árvák alapját megeseonkították. Megvallom, én erre esetet nem tudok s így röviden csak az a feleleten, hogy ha csakugyan járt el valamely egyházmegye papsága ekképen, eljárását jogosnak sem tartom.

Végül annak kijelentésére szoritkozom, hogy bármilyen szép és nemes legyen a cél, melynek szolgálataban az egyházmegyei gyámintézetek állanak, én nem vallhatom azt az elvet, hogy a cél szentesíti az eszközöket, más felől igazán mondom, hogy miről szólottam, ezt sine ira et studio tehetem, mert nem voltam még tagja egy régi gyámintézetnek sem, 600 koronát sem veszítettem beléjük. Méltányosság, jöjjön el a te országod!

Pettyén, 1905. július 25.

Bogdán Lajos.

Visszhang Dunántulról.

G. Szabó Mihály a pápai egyházmegye lelkészi aljegyzője a *Dunántuli Prot. Lap* hasábjain foglalkozik Veress Imre irinyi lelkész ismeretes indítványával s a debreceni egyetem ügyével.

Becses közleményét a jóakaratu bevezetés elhagyásával melyben lapunkat dicséri, a következőkben adjuk:

„Ilyen jóakaratu cikk jelent meg a „Debr. Prot. Lap“ hasábjain újabban Veress Imre irinyi lelkésztől. „A lelkészek és tanítók adójának hova fordításáról“ szóló közleményének veleje dióhéjban a következő:

Mídnájunknak hő óhajta lévén, hogy egyházunk és hazánk jól felfogott érdekéből a protestáns közmívelődésnek a debreceni egyetemen új csarnok nyitassék: e végett minden utat-módot meg kell kísérteni. Egyik ilyen célhoz vezető út az egyházaknak arra bírása, hogy az új zsinati törvény értelmében a lelkészekre tanárookra kirovandó adóról örökre mondjanak le. Ez nem is oly nehéz dolog. A népet csak fel kell világosítani a debreceni prot. egyetem szükségességéről. Költségvetése az egyházaknak ezzel a kiadással úgy se nehezül; mindössze arról mond le, amire nem is számított, ami nélkül eddig is meg volt s ami rajta úgy se sokat segít, míg az egyetemes egyház összes behivatalnokainak adója egy összegben nagy hasznot nyújtó tekintélyes értéket képvisel.

Ez volna röviden az az indítvány, melyet mindenkinél, aki a debreceni egyetem létesítését égető szükségnek tartja, lelke egész melegével üdvözölni kell nemcsak, hanem szűkebb vagy tágabb hatáskörében mindent el kell követni, hogy az megvalósuljon.

Ne mondja senki, hogy ez az egész csekélység, ezzel nem sokra megyünk. De igenis, még ha az indítványozó számítását vesszük is alapul, e forrás az egyetem céljaira 30—40000 forint évi jövedelmet biztosít. Én azonban tudva, hogy mindeddig a behivatalnokok nem csak hogy személyadót nem fizetett, de sok helyen méltányosság okából még magán birtokuk vagy jövedelmök után sem: ennél több jövedelemre számítok.

Am azt, hogy az egyházak örökre modjanak le a behivatalnokok adójáról, nemcsak elvi szempontból, de előrelátásból se tartanám okos dolognak. A jövőt s annak alakulásait nem látjuk előre. Szerintem ennél fogva elég lenne az egyházakat 10 évre mondatni le ebbeli igényeikről. Majd aztán 10 év múlva az akkori viszonyokhoz képest határozhatunk újra s megszavaztathatjuk e segélyt újabb 10 esztendőre, avagy az egyetem jövőjét és virágzását alaposan biztosítva látván remélhetőleg időközben előállható kedvező körülmények révén is, fordíthatjuk a szóban forgó összeget más olyan intézményre, melyet a haladó idő követelményeképp okvetlen létesítenünk kellhet.

A segély megszavazása így még könnyebb lesz, noha örökre szólólag se tartom nagyon nehéznek miután a kilátásban levő adótehercsökkentő állami segély e hiányt az egyes költségvetéseknél érezhetetlenné tenné. Csak akarat kell, ennél sokkal nehezebb dolgot is szépen dűlőre vihetünk, mint vittünk a múltban. Püspökök, esperesek világi nagyjaink, lelkészek, tanítók csak fel a zászlóval magasra! A nép serege, bizton hiszem, nyomon fog kísérni bennünket. E dologban ne legyünk se Páléi, se Apollóséi, se Kéfáséi, hisz a Krisztus ügyéről van szó! döntsük le itt a kerületek válaszfalaikat; azaz az egyetem nem Debrecené lesz, hanem a magyar ref., esetleg prot. egyháze. Mily felemelő szó: a miénk! Aminthogy nem Debrecennek, hanem nekünk van rája szükségünk.

Lám a nagykárolyi egyházmegye irigylésre méltó sietséggel s egyhangulag már is elhatározta, hogy ez indítvány érdekében gyülekezeteiben lépéseket tesz.

Hiszem, hogy kerületünk vezérembereinél s ek-

lézsiánál se lesz a derék indítványozó felhívása pusztában kiáltónak visszhangtalan szózata.

Ha imádkozunk érte, ha dolgozunk rajta, ami álomnak is oly magasztos, Isten kegyelméből el fog arra következni mihamar az időnek teljessége.

Úgy legyen!

Mezőlak.

G. Szabó Mihály,
ev. ref. lelkész

IRODALOM.

Magyar protestáns történeti irkák. S. Szabó József debreceni református főiskolai tanár szerencsés alkotása. ő szerkeszti azokat. Eddigél 16-féle irka jelent meg. Piros borítéka homlok lapján hoz református nagyaink díszes soraiból egy-egy arcképet s hátulsó lapján ugyan annak népies, megragadó életrajza a boríték 3-ik lapján imák, énekek és Isten dicsőítésére szolgáló dalok közlővek. Igen helyes, hogy egyiken az „apostoli hitforma“ is olvasható. Ez egyetemes hitforma ref. egyházunkban nagyon kevés helyet fog, még az urvacsona osztatánál sem jó elő. templomi szószéken nálunk sohasem hallottam míg hugonotta testvéreink minden vasárnapi istentiszteleten a tizparancsolattal használják. A tizparancsolatot is közölni kell ez irkák valamelyikében, óh az a „tiz ige“ az a sinai törvény az emberiség nagy chartája!

A reformátorok és reformátori alakok közül e nemzeti irkák beviszik a gyermekvilág tisztá lelkébe Szegedi Kiss István, Károlyi Gáspár, Szenci Molnár Albert és Sellyei István arcképeit és életrajzát. A nagy puritán ref. fejedelmek közül Boeckai Bethlen, I. Rákóczi György földi vonásait, s a felekezet közti békeapostolát II. Rákóczi Ferenczét. A női alakok közt a nagy magyar asszony Lorántfy Zsuzsánna szemléltethető. A debreceni vezér emberek közül Budai Ezsaiás, Révész Imre, Balogh Péter öröklíték meg; A költők közül Tompa Mihály, Fáy András; az egyháztörténet írók fejedelmét Bod Péter képviseli, a világi nagy gondnokok közül eddigél Gróf Ráday Gedeon képe jelent meg.

Ennyit a *tartalomról*. Reméljük: a szép és hasznos kezdeménynek még folytatása is leend. Határozónak ígérkezik majd az ősi főiskolák épületének és rövid történetének szemléltetése, s a nagy papok, a nagy gondnokok s a nagy tanárok felelevenítése és közéleti világlásuk érzékeltetése.

Korunk nem nélkülözheti már a képeket, ezek a szemléltető tanítás fontos eszközei: épen a fogékony itjui elmékre nézve. De hogy a református és puritán elv csorbát ne szenvedjen, az legyen az irányzó, hogy csak valódi képet közöljünk, minden ember imádás mellőzésével, mert Isten országában a legmagasabb állású és legszerényebb körű egyén egyaránt Isten ügyének *alázatos* szolgája, nem Úra, nem szentje a vallásnak. Minden rege, legenda, csoda elvünk szerint kiesik a világ történet keretéből; Isten csodás, azaz rendkívüli működése a váltság művének befejezésével az első pünköszt ünnepevel a Szentlélek kitöltésével bezárult, a szentek, e földi halandók, csodás működésére szükség

nines, mert az Ur a láthatatlan világkormányzói hatalmával állít elő a történet keretében a maga ügyének *hű szolgálókat*. Isten szolgálói minden lelki ügyben voltak és lesznek . . . minél igazibb és hűbb szolgálója valaki Istennek, annál erősebben tiltakozni tartozik a szentség várása ellen, nem a szolgáló szent, hanem az Ur, a kit szolgál.

A protestáns irkáknak *országos és nemzeti jelentőségét* az teszi hogy azok lapjai, képei, egyuttal a magyar államnyelv és műveltség egy-egy lapját, egy egy hőstét eleveníték fel: így a tisztas emberies vallás érdeke mellett a közös magyar nemzeti érdekeknek is magvetői, fentartói s a kegyelet oltárának kövei.

Ily szép lelkű és irányu szerkesztő S Szabó József tanár, eddigi kiadványai igazolják a magasabb gondolkodást nála. A szűk, egyoldalú s beteges esigahéjba szorultság távol van az eddigi példányokból: az ily egyetemesebb színvonalon állás szolgál hazánk közügyének, a közfelvilágosodásnak s az előhaladásnak. E meggyőződés kiemelésével üdvözölöm a vállalatot, a szerkesztőt s a kiadót.

Alsókéked, 1905. aug. 3.

Balogh Ferenc
tanár.

Az **áruló Judás**. Az elmúlt nagypéntek ünnepén Jánosi Zoltán ev. ref. lelkész gyönyörű beszédet tartott a Jézus árulójáról a kistemplomban. A vallás iradalom egyik kiválósága ez a beszéd, mely most nyomtatásban jelent meg. Ára 20 fillér, kapható Csáthy Ferencz könyvkereskedésében.

KÜLÖNFÉLÉK.

— *Az előfizetési díjak és hátralékok behűldésére tisztelettel kérjük lapunk járatóit.*

— **A nagybányai ref. egyházmegye.** főjegyzői és egy tanácsbírói állása üresedésben lévén, az egyházak beadták szavazataikat. Legtöbbet kapott a főjegyzői állásra Magos Ferencz egri lelkész t. i. 25 szavazatot, mellette Soltész Elemér következett másodiknak, ezenkívül néhányan kaptak 1—2 szavazatot. Főjegyzőnek tehát Magos Ferenczet választották meg. A tanácsbírói állásra Nagy Elek kispaládi lelkész 9, Joó Kálmán szárazberki lelkész 8 szavazatot kapott, a kik között új választás lesz. Az őszi gyűlés szeptember végén, Szinérváralján lesz, ahol az újonnan választottak állásukat elfoglalják.

— **Bélteky Lajos beköszöntője.** Az immár véglegesen megválasztott szoboszlói lelkész, Bélteky Lajos augusztus 6-án, vasárnap köszönt be új parókiájába. Ugyanekkor volt az új pap hivatalos, ünnepes beiktatása is, Bélteky utóda Porzsalos István segédlelkész lesz a mándoki ref. egyházban.

— **A kecskeméti ev. ref. jogakadémián** a beiratások szeptember hó 1—15-ig tartatnak. Az előadások szeptember 18-án kezdődnek. Október 14-ig nyomós okból a jogakadémia igazgató-tanácsa adhat az utólagos felvételre engedélyt. Beiktatási díj 20, félévi tandíj 30, segélyegyleti évi díj 10 korona. Az alapvizsgálatok szeptember 1—15-ig tartatnak. Alapvizsgálati díj 24, államvizsgálati díj 40 korona Tápintézet díj havonként 20 korona.

— **Felhívás tiz évi találkozásra.** Mindazon volt osztálytársaimat, kik az első lelkész-képesítő vizsgát Debrecenben 1895. szeptember havában tettek le, tisztelettel felhívom, hogy folyó évi szept. hó 5-én Debrecenben tartandó tiz évi találkozónkon családokkal együtt megjelenni s erről alulírottat (folyó hó végéig értesíteni sziveskedjenek. Győrtelek Szatmár m. 1905. aug. usztus hó. Juhász László ev. ref. lelkész.

— **Az Izsnyétei ev. ref. egyház veszedelme.** Augusztus 3-án irtóztató tűzvész pusztította el a beregmegyei Izsnyéte községet, 250 épület, azok közt a ref. templom és torony lettek a bősziült elem áldozatává. Addig is míg az adakozásra való felhívást közölhetnénk, a nyomor s különösen a szegény ref. egyház pótolhatatlan nagy kárára (a fa templom s harang alig volt biztosítva) hívjuk fel a közfigyelmet.

— **Hagyományok.** A hajdunánási ev. ref. gymnasium sok érdemű, jelenleg már nvugalomba vonult tanára, Kruchió Lajos és neje Balogh Zsuzsánna közös végrendeletet készítvén, abban megemlékeztek főiskolánkról is. Az egyik végrendelező, Kruchió Lajosné Balogh Zsuzsánna urnő elhalásával a végrendelet 1905. július 17-én kihirdettétvén, köztudomásra került, hogy a nevezett végrendelezők a debreceni ev. ref. főgymnasium részére ösztöndíjalapítványul 1000 koronát hagyományoztak. Ezen kívül a gyomai egyháznak 1000 k. s a hajdunánási gymnasiumnak ismét 1000 k. van hagyományozva a debreceniéhez hasonló célra. Kruchió Lajos főiskolánkkal szemben a Soós Gábor féle alapítvány létesítése körül kifejtett buzgólkodása s hatékony irányítása által is nagy érdemeket szerzett magának. A mostani hagyomány pedig arról tesz bizonyosságot, hogy Kruchió Lajos saját szerzeményéből is juttatni kívánt ama főiskola céljaira, melynek egykor ő növendéke s érdemes szóniora volt. Elismerés legyen méltó jutalma elhatározásának.

— **Harminc évi pályatársi találkozás!** Azok a ma már tisztas állásban működő férfiak, a kik 1875. július hónapjában a debreceni ev. ref. főgymnasiumnál tették le sikerrel érettségi vizsgálatukat, a folyó évi szeptember hó 5 (ötödik) napján *harminc évi* találkozóra gyűlnek egybe. Midőn erről az érdekelt pályatársakat lapunk útján is értesíteni aikalmunk van, egyszersmind készséggel közöljük a meghívóul szét küldött „Körösvény“-t, melynek szövege a következő: „Kedves Barátunk! Harminc éves találkozásunk programját, a hozzánk érkezett értesítések figyelembe vételével, véglegesen a következő renddel állapítjuk meg: Folyó évi szeptember ötödik (5) napján 1. reggeli nyolc (8) órakor gyülekezés a kollégium disztermében; 2. reggeli kilenc (9) órakor istenitisztelet az oratoriumban, ahol imádkozóik Erdős József. 3. Istenitisztelet után a diszteremben a) az egybesereglett pályatársakat üdvözli Oláh Károly; b) az üdvözlésre válaszol Varga Lajos. c) A találkozók életviszonyairól kölesönös értesülés és az elhunytakról való megemlékezés. d) Indítványok. e) Életben levő volt tanáraink üdvözlése. 4. Közébed félkét (1½) órakor. Midőn ezt Veled közölni szerencsénk van, egyszersmind bizalommal és szeretettel kérünk, hogy folyó évi szeptember ötödik napján leendő *harminc éves pályatársi találkozásunkon* — lehetőség szerint — családod tagjaival együtt megjelenni sziveskedjél. Debrecen, 1905. augusztus 14. Az előkészítő bizottság nevében és megbizásából Erdős József.

Tartalomjegyzék: Két emlék-ünnep. Vándor. — Nevelés. Medgyesi Sándor. — Egy sérelmes konventi határozat. Dr. Baltazár Dező. — Lelkeszi állás és magánfoglalkozás. Nagy Lajos. — A debreceni református kollégium adattára. Balogh Ferencz. — Tanügy: Adatok a máramarosszigeti ref. gimnázium történetéhez. Dr. Barcsa János. — Közelítünk: Jogos-e? Méltányos-e?! Bogdán Lajos. — Visszhang Dunántulról. G. Szabó Mihály. — Irodalom. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: DR. FERENCZY GYULA.

Pályásat.

A körösladányi ev. ref. kis leány-iskolai tanítói állásra.

Javadalom: 1. Kézpénz: 80, azaz nyolcvan korona, mely összeg évnegyedenként egyenlő részleteken fizetetik az egyház pénztárából. 2. Buza: 9 (kilenc) métermázsa 20 kgr. 3: Árpa: 7 (hét) métermázsa 40 kgr. 4. Negyvenkét és fél 1200 □ öles hold szántó föld, melyet a tanító maga munkáltat; vagy e föld helyett 935 korona azaz kilencszázharmincöt korona. A föld adóját az egyház fizeti. 5. Tisztességes lakás melléképületekkel és kerttel.

Kötelesség: Az egyháztanács által ezen iskolához beosztott elemi I. osztályos leány növendékeknek a tiszántuli ev. ref. egyházkerület A) tanterve szerint való tanítása. Egyház fenntartja magának a jogot, hogy a tanítót ezen a

helyen más osztályok vezetésére is alkalmazza; valamint a tanítót a lelkésznek egyháztársadalmi működésében való segédkezésre is kötelezi, melyért azonban díj nem jár. Kötelessége a tanítónak az eddigi gyakorlat szerint a reá következő sorrendben a lelkész felszólítására urvasoraszttás alkalmával az urasztalánál segédkezni (bort töltögetni), melyért díj szintén nem jár.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu *okleveles tanítók*. Pályázati határidő 1905. augusztus 25. Az állás október 1-én foglalandó el.

Körösladány, 1905. aug. 7.

Tóth József

ev. ref. lelkész, iskolaszéki elnök.

Segédlelkéss kerestetik.

A berettyóújfalui ev. ref. egyháznál egy segédlelkészre van szükség. Fizetése 1000 korona s egy butorozott szoba. Jelentkezni lehet aug. 25: az állás legkésőbb okt. 1. elfoglalandó. Bővebb felvilágosítást ad alólirott lelkész.

Berettyóújfalú, 1905. augusztus.

Zih Sándor

ev. ref. lelkész.

ALAPITTATOTT:
1845-BEN.

ALAPITTATOTT:
1845-BEN.

A nagytiszteletű lelkészek, tanárok és tanító urak figyelmébe!

Van szerencsém szíves tudomására hozni, hogy a

=== tavaszi idényre ===

raktáram mindennemű férfi és fiu ruhákkal dúsan fel van szerelve.

Nagy választékban, elegáns kivitelben, tartós anyagból szolid árak mellett beszerezhetők:

|| férfi és fiu öltöny, felöltő, szalon ruha, gyermek costum, esőköpeny ||
(havelock), iskola ruha, zsinatkabát, palást, főveg stb.

Mérték szerint külön osztály. Ev. ref. papi egyenruha.

Különös figyelmébe! Nagy előnyben részesülnek azon t. vidéki szülők, kiknek fiai helyben hallgatják az iskolai előadásokat, mert a részökre nálam vásárolt ruhákat díjtalanul javítom és vasalom.

Kitünő tisztelettel

NEUMANN M.

cs. kir. udvari szállító, elsőrangú az ország legnagyobb ruha üzlete
DEBRECEN, Piac-utca 49., a m. kir. főpostával szemben.